Hû
Diyen Karga

Selçuklu Hikâyeleri

Misli Baydoğan

ÖTÜKEN

MİSLİ BAYDOĞAN; 1979 Sivas doğumlu. İlkokulu Ulubatlı Hasan İÖO, orta ve lise eğitimini TED Ankara Koleji'nde tamamladı. Lisans ve yüksek lisans derecelerini Hacettepe Üniversitesi'nden aldı. Halen klinik psikolog olarak, özel bir vakıf üniversitesi öğrenci merkezinde mesleğini icra etmektedir. *Hatırla Beni* (2014) adlı yayınlanmış bir romanı vardır. Yazdığı öykü ve edebi inceleme çalışmaları Türk Edebiyatı, Ayarsız, Edebice, Mağaradakiler gibi çeşitli edebiyat dergilerinde yer almıştır.

Tarihi gerçeklerden
ilham alınarak hikâyeleştirilmiş
bir özlenen devri anlatan bu kitap,
Fırat Yılmaz Çakıroğlu'nun
delikanlı hâtırasına ithaf edilmiştir.

İçindekiler

Hû Diyen Karga / 11
•
Temir Yaylı Dukak Oğlu Selçuk Beğ / 14
•
Cend Diyarında İlk Secde / 20
•
Büyük Göçten Önce / 29
•
Cend'de Yaşam / 40
•
İni / 53
•
Adil Padişah Tuğrul / 64
•
Çağrı Beğ'in Seferi / 72
•
Anadolu'nun Kapıları Açılıyor / 80
•
Romen Diyojen'in Bahtı / 89
•
Sultan Alparslan ve Esir İmparator / 101
•
Atabeg / 111
•

Melikşah'ın Kılıcı / 120
•
Ahi / 130
•
Süleyman Şah Sonrası / 140
•
Alaattin'in Mermer Sarayı / 146
•
Dervişler Yatağı / 156
•
Topraktan Gelen Toprağa Döner / 163

Hû Diyen Karga

ETE KEMİĞE büründüm, karga diye göründüm. Kutlu Selçuk neslinin kervanından seyrettim. Hû!

Ben kuşun sözlerine kulak verecek olursanız, yanaşıverin şöyle tüneğimin kıyısına. Kuş aklımı hor görmeyin. Dilimi inkâr etmeyin. Beni yaratan da sizinkiyle aynı değil midir ve o Yaradan Hazreti Süleyman'ı sırlarımı çözsün, önünüze sersin diye size de yalavaç* diye indirmemiş midir? İnsan olmaklığın şerefi sizde kalsın lakin büyüklenmenizi sıyırıp toprağın üzerine bırakın. Kanatlarımın gölgesi Cend'den, Horasan'dan, Nişabur'dan, Merv'den ve Belh'ten ve dahi Bağdat'tan, Larende'den ve Alaiye'den süzülmüştür benim. Kara tüylerim Miryakefalon'un, Malazgirt'in, Malatya ve Tokat'ın tozuna, Sinop'un tuzuna bulanmıştır. Sir Derya'nın, Amu Derya'nın, Fırat ve Dicle'ninki kadar Hazar'ın ve Karadeniz'e kavuşan suların da tadını bilirim. Ala Dağlar'ın rüzgârında ve Toroslar'ın eteklerinde de kanat çırptım; Talas'ın düzünde ve Nemrut'un ululârında da... Türkmen obalarının yurt edinip il kurduğu topraklarda diktiği söğüt ve çınarların dallarında nice yuvalar kurdum, nice yuvalar bozdum.

---

* *Yalavaç*: Peygamber.

Yaşımı hesaba girişmeyiniz hemen. Kanatlarımın ve aciz gövdemin, kara tüylerimin, insan aklının bilse hayrete düşeceği billûr hafızamın tanıklığından anlatacak bir masalım var şimdi size. Lütfeder dinlerseniz, ruhunuz üflenir iken canınızdan içre saklanan ve tüm masalların geldiği kadim karanlığın sırladığı, size ait hikâyeleri hatırlatacağım hafızalarınıza. Ve karanlığın boşluktan değil, kâinatı emmekten doğduğunu da tutun aklınızda. Tüylerime yeniden bir bakın sonra. Karalığımda biriktirdiklerime sizin kömeniniz* yeter mi?

*
* *

Yazıcılar kış demedi, yaz demedi bir bir kayıt ettiler savaşları, zaferleri ve bozgunları. Aslında zaferleri biraz daha fazla yazdılar da, bozgunları, kıtlıkları, bir ülkeyi boydan boya kırıp geçiren hastalıkları, kardeşin kardeşe ettiklerini ancak elinde yazacak derman bulanlar kaydedebildi. Selçuk neslinin kolu kılıcı, eli ok ve yayı tutmayı hep daha çok sevdi. Dilim dönse, sözüm yetse baştan sona ara vermeden anlatmak dilerdim. Bir ateş yanar hani Kırkız'ın tam bağrında asırlardır, Manas'ı söyler. Gücüm erişse Horasan'ın kalbine de ben bir çerağlı kazık dikmek isterdim. Bir seher vaktinde Selçuk Bey'in hatunu ile şahadet getirip secdeye varmalarından alır, Mikail oğulları ile Arslan Yabgu oğullarının Anadolu denen bu mübarek diyarda, topraklarına karışmalarının ardınca yeni çağlara uyanışlarına varana değin hiç susmamacasına söylerdim. Lakin yoktur artık onca ömrüm. Bilirim.

---

* *Kömen*: Hayal.

Buhara'dan çıkan bir göç kervanıdır sizinle benim şimdi bu zeminde durmamızın sebebi. Hâce Ahmet Yesevîlerin, Arabîlerin, Konevîlerin, Kirmanilerin, Hacı Bektaşî Velilerin, Yunus Emrelerin, Sarı Saltukların, Bahaeddin Veledlerin, Celaleddin Rumîlerin, Kaygusuzların, Geyikli Babaların bir kuru hırka üzerinde alınlarını secdeye vurdukları, sınırını kalemle çizmeye değme beğlerin, hakanların ve dahi sultanların gücünün yetmediği bir büyük ülkenin efradıyız hepimiz. Ki ol erenlerin verdiği nefesleri kanadımızın altında taşıyıp Kâbe'ye uçurmuşluğumuz da vardır şu karga canımızla. Kalbidir bu yeryüzünün Kâbe ki, kara örtüsüne yüz sürüp kararıp kalmışlığım kıvancım, gönencimdir. Dedim ya az evvel size, kara demek boşluk, hiçlik, fenalık değildir. Kara; dolmuş, çekmiş, emmiştir de ondan karadır. Sizin de karadır bir yanınız. Hiç değilse gölgeniz vardır. İşte biz karalığını, içindeki ak mayaya sindirmiş, gece inince kararmış, seher vakti ağarmış ol alp erenlerin dualarının hâlâ esen yelle sırtımızı sıvazlayıp geçtiği ülkenin nesliyiz. Siz görmüyorsunuz diye bizim de gözümüz, gönlümüz kör değil a! Biz diyerek, kabul buyrulursa bu aciz kuş varlığımı da düzülen kervanın bir parçası görmekteyim. Toprağın altındaki karıncası, yerde gezen mahlûkatı, gökte uçan kuşu da tanıktır fetihlere. Hem yerdeki fetihlere hem göktekilere… Ben bir garip kuş, hiç incinmedim Türk'ün, Türkmen'in türesinde.* Şimdi bir masal bari olsun anlatmak, görmediğinizi ve bilmediğinizi sandığınız zamanların üzerindeki atlas örtüyü sizin için azıcık kaldırmak, şu bir sıkımlık cana tutunan aciz boynumun borcudur. Bu tünek de benim ömrümün sonlanacağı kutlu yurdumdur. Yurdunuz, devletiniz payidar ola. Ulular, veliullahlar, evliyaullahlar, erenler! Hû!

---

* *Türe*: Düzen.

Temir Yaylı Dukak Oğlu Selçuk Beğ

EVVEL ZAMAN İÇİNDE, kalbur saman içinde, develer tellâl, pireler berber iken, iki nehrin arasındaki adına Türkistan denilen ülkede bir Selçuk Beğ yaşarmış. Dölü bereketli bu beğin dört oğlu ve kızları varmış. İşte bu oğullardan bir Arslan Yabgu ile bir de Mikail varmış ki, soyları savaşlar edip, iller kurmuş, Selçuk töresini, Türk sancağını, İslâm bayrağını uzak diyarlara taşımışlar. Semerkant'tan Bağdat'a, Bağdat'tan Rûm ülkesine kadar gür ormanlar, taşkın akan nehirler, buz gibi billûr çağlayanlar, dağlar, göz alabildiğine, bereketli ovalar, otlaklarla dolu kocaman yurtlar edinmişler.

Bir zamanlar dünya, kardeşlerin birbirlerini öldürecek kadar gözlerini hırs bürüdüğü bir yer değil, birbirleri için ölümü göze aldıkları bir misafirhane gibiymiş. -Kabil'i saymayınız, değil mi ki o da kaderin bir tecellisiydi.- Belki Selçukoğullarının imanı daha tezeymiş belki hazineleri göz kamaştırmıyormuş belki de toprakları henüz gözlerini perdeleyecek kadar geniş değilmiş o vakitte, kim bilir… Ne zaman ki ülkeleri büyümüş, bir gün o ülkeyi bırakıp, gerçek olan o Bir'in ülkesine gideceklerini unutur, kendilerini mülkün sahibi zanneder olmuşlar.

*
* *

Bu büyük devlete adını veren Selçuk, kuzeyde, babası Dukak Beğ'in ordularına komutanlık ettiği bir Oğuz Yabgusu'nun ülkesinin yakınlarındaki Kınık boyunda doğmuştu. Yabgu'nun ülkesine Hazar denirdi ve en çok Bizans'la savaşırlardı. Selçuk'un babası Dukak, bu Hazar ülkesinin doğusunda yaşayan Kınık boyunun yiğitlerinden birisiydi. Bileği bükülmez, sırtı yere gelmez, attığı oku tam hedefine saplardı. Hazarlı Oğuz Yabgusu onun kahramanlığını işitmiş ve kendi ordusunda savaşması için ulak salıp yanına çağırmıştı. Dukak tüm savaş kabiliyetleri bir yana, bilhassa ok ve yay kullanmadaki ustalığıyla nam salmıştı ve bu yüzden ona temir* yaylı derlerdi. Atının üzerinde dörtnala giderken sadağından okunu alır, yere koyduğunda üç çerinin bir araya gelip germeye güç yetiremediği yayını başparmağıyla gerer ve hiçbir hedefi canlı bırakmazdı.

Dukak'ın kendi boyunun yaşadığı bozkır, batıdaki Hazar Denizi'nden ve güneydeki nehirlerden biraz uzakta ve dağların arasındaki vadi boyunca içeride kalırdı. Orada kışlar öylesine uzun ve sert geçerdi ki, kısacık yaz mevsimi geldiğinde tüm canlılar güneşin varlığını neredeyse unutmuş olurlardı. Erkekler savaşa gider, kadınlar ve çocuklar onların yokluğunda vahşi hayvanlardan korunmak için silah yapar, ava çıkar, avladıkları hayvanların kürklerini bir yana, etlerini bir yana ayırır, kömür kazar, odun kırar, uzun kışa hazırlanırlardı. Selçuk küçük yaşında iyi bir avcı ve iyi kılıç savuran, atılgan bir yiğit olacağını belli etti. Çetin kış aylarında hem kendi anasına hem de budunlarındaki erişkin erkekleri savaşa giden diğer çadırların kadınlarına yardım eder, avlanmadaki hünerleri sayesinde

* *Temir*: Demir.

onlara yiyecek ve giyecek yokluğu yaşatmazdı. Biraz büyüyüp on dört on beş yaşlarında bıyıkları terlemeye başlayınca, o da babası gibi Kınık boyundan ayrılarak Hazarlı Oğuz Yabgusu'nun ve babası Dukak'ın yanına, onlarla birlikte savaşmaya gitti. Kısa sürede yaman bir asker oldu ve Yabgu'nun gözüne girdi.

Hazarlı Oğuz Yabgusu Mısır'daki denizi ortadan ikiye yaran kutlu bir yalavacın yolundan gidenlerdendi. Ülkesinin güney sınırının öte yanında ise adı güzel son yalavacın yolundan gidip İslâm'a girenler yaşardı. Ülke toprakları üzerinde, Hazar'ın kuzeyindeki prenslikleri yurt tutan Ruslar, Hazarlılar, güney çöllerinde yaşayan Araplar, İranlılar, iki nehrin arasındaki ülkede* yaşayan Samaniler, doğudaki o büyük duvarları inşa edenlerin çocukları olan Çin Hanedanları ve onları akınlarıyla yıldıran Türk Oğuz boyları arasında ticaret kervanları hiç durmamacasına gider gelirdi. Hazarlı Oğuz Yabgusu güneyden gelen ve ülkesinden geçip kuzeye çıkmak isteyen kafilelere rahat huzur vermez, onların mallarına göz diker, üzerlerine ordularını salardı. Selçuk'un babası Dukak ile de aralarında işte tam bu sebeple anlaşmazlık çıkmış, kan dökülmüştü. Dukak, Hazarlılar gibi denizi yaran yalavacın Tanrısına değil kendi atalarından duyup öğrendiği, katı göğ olan, yağız yeri ve göğ ile yer arasında kişioğlunu kılan Tengri'ye inanır, ona adaklar sunardı. Ancak o, ülkenin dört bir yanında her türlü askerle savaşmış, esir almış, esir vermiş, yoldaşlık etmiş, yeri gelmiş aynı kazana kaşık sallamış, aynı çanaktan su içmiş bir komutandı. Uzak diyarlardan gelen gezginlerden türlü hikâyeler dinlemiş, bunların kimini aklı kesmiş, kimini düş görüp unutur gibi aklından silmişti. Dinlediği hikâyeler içinde onu en çok etkileyenlerse, de-

* İki nehrin arası olarak tarif edilen bölge, *Maveraünnehir* olarak anılan yerdir.

nizi yaran yalavacın kitabında geleceği önceden bildirildiği halde önce Kudüs'te sonra da Mekke'de dünyaya gelen kurtarıcıların başlarına gelenler, uğradıkları ihanetler ve her şeye rağmen sadece kendilerine inananların değil, yaratılmış her bir canlı için iyiliği yaymaya hayatlarını adamış olmalarını anlatanlardı. Dukak aklını ve kalbini kullanabilen bir komutandı. Hazarlı Oğuz Yabgusu'nun yapmaya çalıştığı şeyse ne akla ne de kalbe uygundu. Yabgu'ya karşı geldi ve Yabgu kılıç çekip onu yüzünden yaraladı. O da bunun üzerine gürzünü savurup Yabgu'yu atından aşağı devirdi. Yabgu'nun başından kan boşaldı. Yabgu, Dukak'ın yakalanıp öldürülmesi için buyruk verdi. Türk'ün töresi gereğince Hazar'ın ileri gelen beğ ve komutanları bir araya gelip danıştılar. Yabgu'nun Türk boylarına ve ticaret kervanı süren Müslümanlara zulüm ettiği için haksız olduğunu bildirdiler. Yabgu ölüm buyruğunu geri aldı ve Dukak'la yeniden sulh oldular. Dukak'ın baş kaldırması bir süre kervanlara rahat bir soluk aldırdıysa da, Yabgu huyunu yenemedi ve çok geçmeden yağmalarına tekrar başladı. Dukak ise karşısındaki bir Yabgu da olsa, gözünü kırpmadan haksızlığa karşı durarak nesline güzel ve temiz bir isim miras bırakmıştı.

*
* *

Genç yaşlarından itibaren, Hazar ülkesinin ordusunda Bizans askerleriyle vuruşagelen Dukak, son seferinde ülkenin doğusundaki Aral düzlüğünde, batıya ilerlemek isteyen Kıpçaklara karşı kılıç sallıyor, ok atıyordu. Vuruşma sırasında derin bir kılıç yarası aldı. Şafak vakti ıssız bozkırın ortasında son nefesini verip, uçmağa vardığında, oğlu Selçuk on yedi yaşındaydı. Artık o da babası gibi Ya-

bgu'nun ordusundaki savaşçılardan biriydi. Babasını bir Hazarlı gibi değil, Kınık gibi toprağa verdi. Onu atı, temir yayı ve kılıcıyla birlikte gömdü. Sonra mezarının başında diz çöküp oturdu. Elleri kuru toprağı avuçladı. Kamlar, Yabgu'nun buyruğuyla, yakınlardaki yüksekçe bir tepede, ulu komutan Dukak'ın ruhunun huzur bulması için büyükçe bir ateş yakmış, törenler yapıyordu. Selçuk babası ile güney ülkelerine gitmekten konuştuklarını anımsadı. O son sefere çıkmadan, daha obalarından ayrılmadan önce, savaş kararının alındığı kurultayın ardından babası şöyle söylemişti: "Bir gün gelir ki iki nehrin arasına inmek istersin. Sulak ovaları, gür ormanları, besili hayvanları özlersin. Kendi adınla, kendi ilini yurt tutmaya, tuğunu dikmeye, soyunu soylamaya, boyunu boylamaya niyetlenirsin. Bilesin ki il tutmak sade kılıç zoruyla, kol gücüyle olmaz. Güney illeri artık İslâm halifesinin ordularına komşudur. Onlar sade komşu değil, halifenin yolunda gaza edenlerdendir. Güneye bir yağı* gibi inersen, halifenin Tanrısına da savaş açmış olursun. Bir Tanrı karşısında kılıçla kazanılacak zafer yoktur. Bunu düşün ve Tanrı ile savaşmadan il tutmanın yolunu bul."

O sabah Selçuk, başını kaldırıp tepede babasının ruhunu ululayan kamlara tekrar baktı. Gencecikti. Güneş, dağların ardından yükseliyordu. Az sonra Aral Gölü'nün kıyıları usulca aydınlığa boğulacak, ortalığa sazlıklardan kuş sesleri yayılacaktı. Yüzü babasını toprağa koymuş olmaktan yıkık, yeni doğan günün önüne geçilmezliğini seyretmekten sükût içindeydi. Size Selçuk'u tarif etmek istesem, ışıltısı dupduru akan suları akla getiren gözleriyle söze başlarım. Bir işi kafasına koydu mu artık onun sonunu mutlaka getirir ve kararlılığı, üzerine hiç gölge

* *Yağı*: Düşman.

düşmeyen bakışlarından apaçık okunurdu. Başı, yüklü başaklar gibi önünde durur, merhameti bastığı yeri adeta yeşertirdi. Babasının mezarı başında etrafına tekrar şöyle bir bakındı o sabah. Gücünü sırtında hissettiği, sözleri Demirkazık* gibi karanlıklarda yolunu bulduran babasını kara toprağın altına koymuştu. Artık onu buralara, ülkesinden ve boyundan uzaktaki bu topraklara bağlayan bir sebep sahibi olarak boyuna geri dönecekti.

Bendeniz aciz, kara gövdemi bir çalının ardına atmıştım. Hava ılıktı ve dağların eteklerinden kekik kokuları geliyordu. İnsan ayağının fazlaca basmadığı yükseklere doğru seğirttiğimde, durgun birikintilerden su içen marallar, onları bir kayanın ardına sinip izleyen kurtlar, başını topraktan ürkekçe çıkaran alaca tavşanlar gördüm. Keklikler havalanıyordu göl kıyılarından... Kırları bin bir türlü çiçek belemişti. Bir ulu dağın tepesinde, yürek atımını akla getiren bir kopuz ezgisi işittiğime yemin edebilirdim. Her şey tastamam görünüyordu ve içimde bir tamlık duyuyordum. Doğrusu o sabah, babasının toprağı henüz kurumamışken Selçuk'un bir gün muhakkak geri geleceğini, o diyarda o gün değilse bile bir gün kalmak isteyeceğini biliyordum. Aksini düşünemezdim; döndüğünde onunla birlikte gelecektim.

* *Demirkazık*: Kuzey yıldızı.